

УДК 338.439.02:339.922

ЗМІЦНЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ПРИ АКТИВНОМУ ВХОДЖЕННІ В ГЛОБАЛЬНІ ПРОЦЕСИ

Н.А.Ботвинко, старший викладач

*С.В.Соболєва, кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Білоцерківський державний аграрний університет*

Продовольче забезпечення людей усієї планети в умовах глобалізації не посилюється, а набуває гостроти. Міжнародні організації сприяють переміщенню ресурсів. Вклад України у вирішення продовольчої проблеми – досягти продовольчого

самозабезпечення й розширити експорт сільськогосподарської продукції.

Продовольственное обеспечение людей всей планеты в условиях глобализации не усиливается, а приобретает остроту. Международные организации сопутствуют перемещению ресурсов. Задача Украины в решении продовольственной проблемы – достичь продовольственного самообеспечения и расширить экспорт сельскохозяйственной продукции.

Продовольча безпека впродовж усієї історії людства залишається вузловою для будь-якої держави. Життєдіяльність кожної людини здійснюється шляхом забезпечення, перш за все, основних потреб у продуктах харчування. Тому саме на основі концепції продовольчої безпеки базується сучасна аграрна політика переважної більшості країн світу.

У глобалізованому суспільстві вирішення продовольчої проблеми вимагає єдиних, або принаймні узгоджених підходів, які спільно визначаються у рамках міжнародних організацій чи взаємних угод. Ознайомлення із досвідом участі багатьох країн у глобальних процесах через ринковий механізм (добровільно чи втягнутих силоміць) задля вирішення питань безпеки, зокрема продовольчої дає змогу побачити певні набутки, позитиви, а також помітити небажані наслідки для національної економіки від дії зовнішніх обставин.

Упродовж останньої чверті століття спостерігається безпрецедентна експансія ринку, як основного механізму, каталізатора розвитку. В умовах, коли знизився ступінь втручання держави в економіку, свобода дій компаній створила невідомі раніше можливості для спеціалізації, обміну й економічного зростання. Проте нові можливості й відкритіші відносини між національними економіками не склали підґрунтя для подолання бідності, зменшення розриву в доходах громадян багатих і бідних країн, який нині складає у середньому 1:30, та й далі поглиблюється.

Два мільярди людей живуть в абсолютній бідності, з них голодує понад 1 млрд., тобто кожна шоста людина планети. Це свідчить про те, що лише вільної торгівлі та глобалізації не достатньо. Адже у країнах, що розвиваються, майже 70% населення задовольняє свої потреби за рахунок сільського господарства, ключової галузі народного господарства. Рівень же

задоволення потреб у продуктах харчування незадовільний.

Узгоджений у 1996 році представниками 185 країн, 80 недержавних організацій і різноманітних міжнародних установ “План спільних дій” для зміцнення продовольчої безпеки передбачає забезпечити усім людям у будь-який час “фізичний та економічний доступ до достатньої в кількісному відношенні, безпечної і поживної їжі, щоб задовольнити свої дієтичні потреби і смакові уподобання для ведення активного і здорового способу життя” [1].

Практика показала, що міжнародні організації зосередилися в основному на підтримці глобального ринку, а питання безпеки бідних країн відсуваються на задній план. Глобалізація економіки світу сприяла зростанню світового валового продукту за останній чверть століття у 2 рази, обсягів світової торгівлі — у 3, прямих іноземних інвестицій — у 5 разів. На зернових ринках світу, за даними ООН, загальносвітові перехідні запаси скорочуються п'ятий рік підряд і у порівнянні з 2000/2001 сезоном зменшилися майже вдвічі [1, 2]. На початку XXI століття у світі було майже 600 млн. т зерна в запасі, а нині лише 363 млн. т. Не зважаючи на нарощування виробництва зернових протягом трьох останніх сезонів, не вдається задовольняти зростаюче споживання. Посилення попиту спостерігається перш за все в Індії та Китаї. Традиційно високі прирости населення у цих країнах за останній період співпадають із стрімким розвитком економіки, а, отже, платоспроможністю населення на товари та послуги, серед яких і продукти харчування.

Переміщення зерна (головного виду його — пшениці), а також його споживання у світі наведено у таблиці.

Таблиця

Основні показники виробництва і споживання пшениці, млн.

	2001-2002 рр.	2002-2003 рр.	2003-2004 рр.	2004-2005 рр. (прогноз)
Виробництво	581	566	554	602
Торгівля	101	105	100	100
Споживання	586	599	588	603
Запаси	197	164	130	129

В Україні також спостерігалася тенденція зниження рівня продовольчої безпеки. За роки незалежності майже вдвічі зменшилася кількість споживання м'яса, молока та інших життєво необхідних продуктів, нині воно сягає 50-55% фізіологічних норм харчування (зауважимо, що це спостерігається при одночасному скороченні кількості населення України). На відміну від багатьох країн, які у критичні періоди своєї історії починали реформування економіки з агропромислового комплексу, в Україні цього не сталося. А просування за таким шляхом дозволило б, з урахуванням дії об'єктивних економічних законів, почати розв'язувати низку проблем і скоротити експорт природної сировини та посилити вивіз готової продукції.

У багатьох країнах потужний масив заощаджень домогосподарств та інших секторів економіки інвестує як свою, так і чужу економіку та щороку нарощується з певним мультиплікатором. Наприклад, у Німеччині наприкінці 2002 року фінансові активи населення в розрахунку на одного жителя країни становили 45 тис. євро, що більш як удвічі перевищило середньодушовий розпоряджу вальний дохід. Аналогічний показник у США ще 2000-го року був на рівні 163 тис. дол., що більш як у 6,5 рази перевищувала річний дохід середнього американця.

В Україні, яка на початку 90-х років ХХ століття пережила знецінювання внесків, для більшості громадян процес накопичення заощаджень розпочався буквально з нуля. Згідно з даними НБУ, сума середнього внеску населення України у банківській системі з розрахунку на одного жителя складає приблизно 180 доларів. Для створення у країні інвестиційної хвилі необхідно в найближчі сім років щорічно залучати в середньому 5 млрд. дол. прямих іноземних інвестицій. Єдиним виходом із ситуації є зміна підприємницького середовища. Підвищення конкурентних переваг і таким чином залучення в економіку чужих заощаджень. Тільки так можна піти у відрив в економічному зростанні, посилити безпеку країни.

В економічній літературі та практиці переважає думка, що

національна продовольча безпека у ієрархічній структурі продовольчої безпеки (включає п'ять рівнів: світова, національна, регіональна, групова, індивідуальна) залишається пріоритетною. А тому й продовольче самозабезпечення переважає над іншими формами безпеки. Критерієм продовольчого самозабезпечення й незалежності країни у світовій практиці визнано рівень задоволення потреб у продовольстві за рахунок вітчизняного виробництва не менше 70% і не більше 30% завдяки імпорту [3]. У проекті української Концепції економічної безпеки як визначення, так і критерії продовольчої безпеки — досить узагальнені. “Критерієм є забезпечення для всіх громадян достатнього харчування за нормальних умов і мінімально-необхідного — за надзвичайних обставин” [4], тобто воно не відображає всього комплексу проблем по забезпеченню продовольчої безпеки.

Для України серед сукупності проблем нині переважають дві взаємопов'язані: протистояння імпорту товарів (особливо продуктів харчування низької якості та із простроченим терміном споживання) й підтримка (а то й захист) вітчизняного товаровиробника. Вирішенню другої із них за останні два роки надається перевага, що підтверджується виділенням коштів для закупівлі продукції вітчизняного виробника. Спостерігається тенденція зростання загального обсягу прямої державної бюджетної підтримки аграрного виробництва, зокрема порівняно з 2002 роком у 2003 році — у 2,2 та у 2004-му — у 2,5 рази.

Ця діяльність уряду відповідає прийнятій ще у 2001 році Стратегії подолання бідності спрямованій на створення економіко-правових умов для збільшення доходів і зростання економічної активності працюючого населення. Вхідження України до СОТ вимагає упровадження виваженої зовнішньої політики, яка не може бути односторонньою. А тому експорт однієї продукції передбачає імпортування на внутрішні ринки іншої, але через проведення розумної протекціоністської політики.

У зв'язку з цим серед нагальних, першочергових виявляються такі завдання: сформувати ефективну систему підтримки українсь-

кого аграрного товаровиробника відповідно до вимог СОТ і ЄС; гармонізувати національні стандарти сільськогосподарської продукції зі стандартами розвинених країн світу; розробити і впровадити спеціальну національну програму кредитування високоякісної сільськогосподарської продукції та продуктів харчування; здійснити конкретні кроки уряду у бік посилення конкурентоспроможності економіки країни. Для досягнення поставленої мети необхідно створити умови для розширеного відтворення в АПК, який є системоутворюючим ядром формування продовольчої безпеки країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гумеро Р. К разработке методолого-теоретических проблем исследования продовольственной безопасности России // Российский экономический журнал.- 2003.- №2.- С.9-26.
2. Алексеев А. Житница Европы. А может, лучше Азии // Зеркало недели, 2004.- №27 (502).
3. Борщевський П., Дейнеко Л. Продовольча безпека України: стан і тенденції // Розбудова держави. – 2000.- №1-6.- С. 66-73.
4. Концепція економічної безпеки України // Кер. Проекту В.М. Геєць. – К.: “Логос”, 1999.- С. 26.